

soort recherchebureau op dat tijdig probeerde te achterhalen wat de Duitsers met het verzet van plan waren. De auteurs hebben met dit boek nadrukkelijk niet geprobeerd tegenover een verhaal van schurken een verhaal van louter helden te stellen. Elk portret wordt afgesloten met een soort oordeel over de betrokken politiemann, waarin gemaakte fouten niet worden verdoezeld of gebagatelliseerd. Zo staat er over de schipperende korpschef Kraaijenbrink: 'Kraaijenbrink wilde zich niet door de bezetter op sleeptouw laten nemen, probeerde al schipperend door de bezetting te komen en liep als het even kon de kantjes ervan af. De schade die werd opgelopen door keuzes uit de weg te gaan, ontging hem.'

Agnes Dessing

REISGIDS NAAR HET VERLEDEN

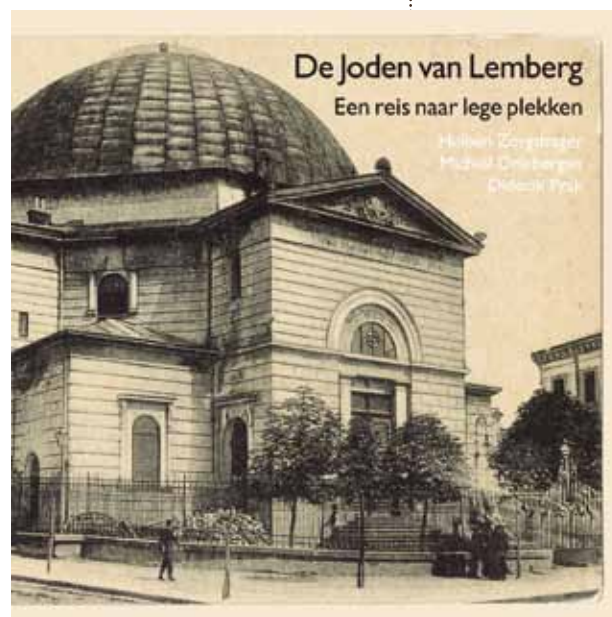
Wandelend door de noordelijke oude binnenstad van Lviv en het gebied naar de Krakauer Markt kan het je zomaar gebeuren dat je stuit op een lege plek. Een grasveldje tussen de verweerde okergele huizen, meestal iets hoger gelegen, misschien met een speeltuintje en wat banken, omringd door bomen. Of een lege plek bestraat met inmiddels kapotte tegels als een veel te grote doorgang tussen twee huizenblokken.' Het Joodse verleden van Lviv of Lemberg, de Joodse naam voor Lviv, wordt

zichtbaar door lege plekken. Het is een stad vol gapende gaten die elk een verhaal vertellen van een multiculturele stad met een rijke Joodse historie. 'Wat er is geweest laat een spoor na in de ruimte.' Vanaf de dertiende eeuw vestigden Joden zich in Lviv en hun aantal groeide in de loop der tijd enorm. In 1800 bestond de Joodse gemeenschap uit ongeveer 16 duizend mensen en een eeuw later was het aantal gestegen tot 55 duizend. Op politiek, economisch, religieus en cultureel terrein drukten de Joden hun stempel op Lviv. Aan deze invloed kwam in de Tweede Wereldoorlog een eind. In december 1941 werd in de stad door de nazi's een getto opgezet waar de Joodse inwoners gedwongen werden te wonen. Ruim twee jaar later waren 20 duizend Joden, een derde deel van de stadsbewoners, uit het getto gedeporteerd of vermoord. Slechts 832 mensen overleefden de Holocaust in Lviv.

Heleen Zorgdrager, verbonden aan de Oekraïense Katholieke Universiteit, en Michiel Dribergen, journalist en programmamaker bij NPO Radio 1, hebben onderzoek gedaan naar het Joodse verleden in Lviv. Het historische verhaal betreft vanzelfsprekend wat algemene lokale geschiedenis, inclusief een verklaring voor de verschillende namen van de stad (Lviv, L'vov, Lwów, Lemberg, Lemberik), maar de kern is het Joodse verleden. Welke gebouwen herinneren aan de Joodse geschiedenis? Zijn er nog resten van de Jiddische cultuur? En vooral: welke geschiedenis vertellen de lege plekken? Onvermijdelijk komen we bij de plaatsen die herinneren aan de Holocaust. Hoe is dat in het toen Poolse Lwów begonnen? Hoe reageerden de

andere bevolkingsgroepen op de gruwelen die de Joden werden aangedaan? Het is onbegrijpelijk dat het werkkamp Janowska, dat grensde aan Lwów, en waar veel Joden iedere dag vanuit het getto door de 'Poort des Doods' naar toe werden gedreven, nog steeds bestaat. Het complex is niet verbouwd en dient nu als gevangenis van de Oekraïense staat. De foto in het boekje toont veel muren, niet eens zo vreselijk hoog, metershoog prikkeldraad op diezelfde muren, een enkele houten deur en een wachttoren. *De Joden van Lemberg* is een bijzondere uitgave, een soort reisgids naar het verleden, en biedt al lezend een intrigerend beeld van het voorbije – en het huidige – Lviv. Dat is te danken aan de levendige beschrijving, maar zeker ook aan de royale hoeveelheid historische foto's die de tekst illustreren.

Anny Hartgerink ■

DE JODEN VAN LEMBERG. EEN REIS NAAR LEGE PLEKKEN. Heleen Zorgdrager, Michiel Dribergen en Diderik Prak (Uitgeverij Boekenbent, Groningen 2012), 93 blz., € 14,90